

ШКІЛЬНО-КУРСОВА ПІДГОТОВКА КАДРІВ РАДЯНСЬКОЇ РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКОЇ МІЛІЦІЇ ХАРКІВЩИНИ В 20-ТІ РОКИ

Починаючи з 1922 р., став змінюватися характер злочинності – замість великих банд, що мали на озброєнні кулемети і навіть артилерію, з'явилося багато злочинних груп, що нараховували одиниці, рідше – десятки грабіжників. До цього часу в результаті нової економічної політики господарсько-правові відносини населення ускладнилися. Зросло число кваліфікованих злочинів. Щоб боротися з подібною злочинністю, необхідно було перейти до більш глибокої роботи, поступово набуваючи і засвоюючи нові методи. Крім якостей гарного бійця, від робітників міліції знадобилися знання. Робота з ліквідації неписьменності і малограмотності, розвитку фахової підготовки, підвищення кваліфікації кадрів міліції повинна була стати необхідним доповненням заходів щодо удосконалювання добору і розстановки кадрів.

Найбільш плідним рішенням проблеми підвищення якісного складу кадрів внутрішніх справ стала організація системи шкільно-курсової підготовки робітників різноманітних підрозділів і служб. На початку 20-х рр. створилися реальні передумови для розгортання відомчої мережі шкіл і курсів і планомірної фахової підготовки працівників міліції. Через відсутність досвідчених спеціалістів як у «наружній» міліції, так і спеціалістів у кримінальних справах, Головне управління міліції поставило собі задачею підготувати в найкоротший термін своїх спеціалістів для заповнення посад від районного наглядача до начальника повітової міліції включно, а також підняти загальний рівень розвитку і рівень спеціально-міліцейських знань у загальній масі міліціонерів. З цією метою було затверджене Положення про курси, навчальний план і штати. Встановлювався тримісячний термін навчання. Курсанти вивчали загальноосвітні предмети, знайомилися з основами юридичних дисциплін. Серйозна увага приділялася військовій і спеціальній підготовці [1, с.88].

15 червня 1921 р. у Харкові були організовані короткострокові курси червоних міліціонерів і комскладу із шеститижневою освітою і пропускнуою спроможністю 500 чоловік піших і 100 кінних міліціонерів. Першого серпня при названих курсах була заснована рота комскладу чисельністю 200 чоловік із тримісячною освітою, а 8 серпня організоване філіальне відділення курсів у місті Суми із пропускнуою спроможністю 150 чоловік. Перший випуск при губернських курсах відбувся 25 серпня 1921 р. Начальник Харківської губернської міліції Коваленко, доповідаючи про діяльність міліції у відділ управління губвиконкому, відзначив, що з метою підвищення знань, у червні 1921 р. при Харківській губміліції були організовані курси червоних міліціонерів і комскладу чисельністю в один

батальйон, а в серпні відкрито філіальне відділення курсів у місті Суми – в одну роту. Так, 23 серпня 1921 р. №178 газета «Знамя труда» (м. Суми) повідомляла, що при Сумській повітовій міліції відкрилися курси червоних міліціонерів. Число курсантів із півескадром кавалерії склало 200 чоловік. Всі курсанти – колишні солдати Червоної Армії, направлені для служби в міліції.

Після закінчення курсів випускники направлялися для служби у повітах Харківської губернії. Курси визнавалися окружними і забезпечували кадрами декілька повітів. Згодом планувалося піддати виховному впливу курсів усіх міліціонерів. «Ціль курсів, – писала газета, – дати гарну військову (теоретичну і стройову) підготовку міліціонерам і виховати в них свідомих захисників безпеки трудяшого населення, як міського, так і сільського...».

До жовтня 1921 р. курсами випущено 4 роти молодших міліціонерів, із котрих 175 чоловік для несення служби залишено в Харкові, 45 чоловік у Чугуєві і по 25 чоловік у Валках та Змієві. За період із травня по жовтень 1921 р. із метою поповнення рядів міліції в Харків прибуло з різних частин 1865 червоноармійців. Прибуваючі червоноармійці для поповнення знань направлялися на курси, а комсклад, через губернську атестаційну комісію, одержував відповідні призначення [2, арк. 48].

При курсах був організований Центральний клуб міліціонерів і показова група [3, арк. 56].

За заслуги перед державою губернський виконком нагородив курси Червоним Прапором, а Головне управління міліції України реорганізувало їх у 1-і Окружні курси молодшого комскладу. З 15 листопада 1922 р. вони стали іменуватися школою комскладу міліції УРСР [4, с.35].

Практика боротьби з кримінальною злочинністю висунула як першочергову задачу підвищення фахового рівня співробітників оперативних служб міліції, щоб повною мірою використовувати новітні наукові методи попередження і розкриття злочинів. З 1922 р. у відомчих навчальних закладах почалась підготовка працівників карного розшуку. Приймалися тільки такі люди, що подавали атестацію з висновком про висування на більш високу посаду за умови успішного закінчення навчання. У Харкові відкрилися спеціальні курси для оперативного складу міліції. Значна частина працівників міліції пройшла навчання. У результаті знизилася кількість карних злочинів, підвищилася їхня розкриваність. Якщо в 1925 р. було розкрито 66% від усіх зареєстрованих злочинів, то в 1926 р. – 87,3%. Різко знизилася кількість вуличних злочинів [4, с.55].

22 березня 1922 р. була укладена перша угода про співробітництво між політсекретаріатами міліції УРСР і РРФСР. Ця угода передбачала обмін досвідом політико-просвітньої роботи, наказами, інструкціями з цих питань, програмами шкіл, курсів. Делегованим співробітникам політсекретаріатів були надані права особисто знайомитися з постановкою роботи на

місцях. Також передбачався обмін щомісячними доповідями і статистичними звітами [5, с.194].

Про те, які вимоги ставилися до кандидатів на навчання, свідчить циркуляр від 30 квітня 1924 р. начальнику міліції і розшуку Харківської губернії. Циркуляр був спрямований у виконання розпорядження Головного управління міліції і розшуку УРСР і зобов'язував до 25 травня 1924 р. для укомплектування Всеукраїнської школи комскладу міліції і розшуку УРСР відрядити на навчання в Харків від губміліції і розшуку 14 чоловік. При цьому начальник міліції і розшуку повинен був керуватися такими правилами:

- а) у першу чергу відряджаються члени і кандидати КП(б)У,
- б) у другу чергу – робітники,
- в) у третю чергу – селяни-бідняки.

Крім того, кандидати на навчання, безумовно, повинні були бути з числа тих, що проходили службу в Червоній Армії або з числа звільнених від прийому до такої, але у всякому разі не молодше 21 року і не старше 35 років, не були б морально зіпсовані і мали міцне здоров'я. Повинні були бути грамотними (вільно читати і писати, знати чотири правила арифметики, бути знайомими з українською мовою). У всіх, хто відряджаються, на місцях відбиралися в письмовому виді зобов'язання про те, що вони їдуть у школу вчитися за своїм особистим бажанням і зобов'язуються підкорятися всім правилам і розпорядженням школи, пр.звчитися один рік і по закінченні її два роки прослужити в рядах міліції. Це зобов'язання додавалося до документів тих, що відряджалися. Також вони піддавалися медичному огляду та іспиту по політграмоті. Для цього на місцях призначалися спеціальні комісії, що склалися з начальника міліції і розшуку, політінспектора і лікаря. Акт іспиту прилучався до документів. Відповідальність за повну відповідність тих, що відряджалися для проходження курсу в школі, запропонованим вимогам, покладалася персонально на начальників окрміліції і розшуку [6, арк. 1].

Навчальні заклади, що існували, не могли цілком задовольнити потреби в підготовлених фахівцях. На місцях з ініціативи працівників міліції виникають і розвиваються різноманітні форми позашкільної підготовки. В кожному районі Харкова були створені міліцейські гуртки, програму навчання для котрих виробила губерньська політінспекція. 24 листопада 1923 р. ця програма була оголошена наказом №15 по міліції і розшуку Харківської губернії і включала такі навчальні питання:

1. Організація міліції: зародження органів міліції і її необхідність; умови організації; період до воєнізації; воєнізація; сучасний період.
2. Завдання міліції.
3. Закордонні системи і застосування їх у нас.
4. Міліцейский пост і його значення.
5. Міліція і революційна законність.

6. Міліція і Червона Армія.
7. Міліція і суд.
8. Міліція і нова політика.
9. Міліція і комунальне господарство.
10. Міліція і приватна власність.
11. Бандитизм і боротьба з ним.
12. Боротьба із самогоноварінням.
13. Проституція як соціальне зло і заходи боротьби з нею.
14. Розшук і його значення.
15. Розшук і наукове застосування боротьби зі злочинністю: реєстрація; дактилоскопія; антропометрія судова; словесний портрет; фотографія.
16. Кримінальний кодекс, його структура, значення.
17. Кримінально-процесуальний кодекс, його структура, значення.

Програма була розрахована на три місяці, по два заняття в тиждень. Як посібники, рекомендувалося використовувати пам'ятну книжку міліціонера, журнал «Щит», журнал «На посту» [7, арк.264].

З 1926 р. вводилися обов'язкові повторно-інструкторські заняття. Їхня програма передбачала різнобічну підготовку працівників міліції: військову, юридичну, політичну, спеціальну. Ті, хто не засвоював програму занять, могли бути звільнені за службовою невідповідністю, а тим, кому навчання давалося успішно «у першу чергу надавалося право на просування по службі та право на вступ до шкіл НКВС» [1, с.89].

До цього можна додати, що з 1928 р. було введено обов'язкове місячне навчання на підготовчих курсах усіх прийнятих у міліцію [8, с.26].

Таким чином, незважаючи на об'єктивні труднощі з комплектуванням кадрів для органів радянської міліції, в 20-ті рр. були здійснені значні заходи щодо підвищення професійного рівня працівників міліції, і перш за все, завдяки розгортанню шкільно-курсової підготовки.

Список джерел та літератури:

1. Советская милиция: история и современность (1917-1987). М., 1987.
2. Харківський обласний державний архів (ХОДА). Ф.р-203. Оп.1. Спр.324.
3. ХОДА. Ф.р-203. Оп.1. Спр.324.
4. Курило С. Г. Жизни своей не шадя: Из истории милиции Харьковщины. Х., 1987.
5. Органы и войска МВД России. Краткий исторический очерк. Объединённая редакция МВД России. М., 1996.
6. ХОДА. Ф.р-564. Оп.1. Спр.511.
7. ХОДА. Ф.р-563. Оп.1. Спр.345-а.
8. Малыгин А.Я. Развитие системы подбора, расстановки и обучения кадров органов внутренних дел Советского государства. М., 1995.

Надійшла до редколегії 10.04.2000